

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ВИНИКНЕННЯ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Бірюкова А.О., Національний транспортний університет, Київ Україна

THE RISK MANAGEMENT OF THE RECEIVABLES OF THE COMPANY

Birukova A.O., National Transport University, Kyiv, Ukraine

УПРАВЛЕНИЕ РИСКАМИ ВОЗНИКНОВЕНИЯ ДЕБИТОРСКОЙ ЗАДОЛЖЕННОСТИ

Бирюкова А.О., Национальный транспортный университет, Киев, Украина

Постановка проблеми. Процес управління дебіторською заборгованістю пов'язаний з ризиками. Незважаючи на те, що останніми роками ризик-менеджменту приділяється особливо пильна увага, у вивченій літературі відсутні не тільки підходи до управління ризиками, пов'язаними з виникненням і динамікою цього оборотного активу, але і поняття ризику в даній сфері практично не зустрічається або асоціюється тільки з кредитним ризиком. У свою чергу, ризики управління дебіторською заборгованістю надають прямий (як правило, негативний) вплив на кінцевий результат управління. Тому при побудові системи управління дебіторською заборгованістю слід приділяти їм особливу увагу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій: Проблема управління дебіторською заборгованістю є досить поширеною і висвітлюється у публікаціях багатьох науковців і практиків, зокрема таких як – І.Бланк, Ф. Бутинець, М. Білик, І. Балабанов, І. Бубняк, Л. Дробозіна С.Кузнецової, Н. Новікової, М.Уткіної, А. Поддєрьогіна, та інших.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми: Аналіз матеріалів, присвячених проблемі управління ризиками виникнення дебіторської заборгованості, дозволив зробити висновок, що існуючі розробки хоч і описують алгоритм, способи управління дебіторською заборгованістю, але не вирішують комплекс таких проблем, що виникають на практиці у господарюючого суб'єкта при побудові управлінського процесу.[4] Відсутність чіткого розподілу управлінських функцій між структурними підрозділами, що створюють суб'єкт управління, а також посадових обов'язків і відповідальності між співробітниками цих підрозділів, відсутність зв'язку між кредитною, дисконтною і інкасаційною політиками, відсутність механізму виявлення, оцінки та управління ризиками, слабкий внутрішній фінансовий контроль або його відсутність, не дозволяють уникнути ризиків виникнення дебіторської заборгованості.

Для вирішення перерахованих проблем вважається доцільним розглядати управління дебіторською заборгованістю як систему, яка характеризується певними принципами побудови, елементами і структурою.

Метою даної наукової статті є обґрунтування стратегії управління ризиком виникнення дебіторської заборгованості за допомогою використання ABC і XYZ аналізу та формування портфеля якості дебіторської заборгованості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із основних способів управління ризиками виникнення дебіторської заборгованості є вибір та реалізація методів та інструментів впливу на ризик, за допомогою яких відбувається утримання ризику на прийнятному для господарюючого суб'єкта рівні, тобто на рівні, що не є загрозливим для стабільного розвитку підприємства, або його мінімізація та контроль. На початковому етапі господарюючий суб'єкт реалізує наступні стратегії управління ризиком виникнення дебіторської заборгованості[2]:

1. Збереження ризику – сукупність заходів, спрямованих на утримання ризику на прийнятному для підприємства рівні;

2. Зниження ризику – сукупність заходів, спрямованих на зменшення ймовірності виникнення несприятливих подій або розміру можливих збитків;

3. Передачу ризику – сукупність заходів, в ході проведення яких господарюючий суб'єкт відмовляється від ризику шляхом передачі відповідальності за настання ризикової події третім особам при збереженні існуючого рівня ризику.

Що до стратегій управління кредитним ризиком, то для її розробки необхідно класифікувати заборгованість контрагентів за портфелем якості. Портфель якості дебіторської заборгованості – це сукупність боргових зобов'язань дебіторів, віднесених до однієї з груп на підставі схожих ознак (наприклад, виду діяльності контрагента, масштабу бізнесу, рівня кредитоспроможності і т.д.). Розподіл заборгованості контрагентів дозволить підприємству – кредитору реалізувати відповідну для кожного портфеля стратегію управління. Так як на практиці господарюючий суб'єкт вступає в

економічні відносини з різними дебіторами, де кожен з них грає свою певну роль і значимість, то доцільно з метою формування портфелів якості дебіторської заборгованості з урахуванням зазначених обставин скористатися ABC і XYZ аналізом.

Результатом ABC аналізу є згрупування боржників за ступенем впливу на загальний рівень дебіторської заборгованості підприємства – кредитора:

а) група А – контрагенти, сума часток з накопичувальним підсумком яких становить перші 50% від загальної величини дебіторської заборгованості;

б) група В – контрагенти, сума часток з накопичувальним підсумком яких становить від 50% до 80 % від загальної величини дебіторської заборгованості;

в) група С – контрагенти, сума часток з накопичувальним підсумком яких становить від 80 % до 100 % від загальної величини дебіторської заборгованості.

За допомогою XYZ аналізу можна виявити тенденції зміни кредитних відносин господарюючого суб'єкта з окремими контрагентами. Результатом цього аналізу є розподіл дебіторів за трьома групами, в основі якого лежить значення коефіцієнта варіації[3]:

а) група Х – контрагенти, для яких значення коефіцієнта варіації не перевищує 10%;

б) група Y – контрагенти, для яких значення коефіцієнта варіації становить від 10 % до 25 %;

в) група Z – контрагенти, для яких значення коефіцієнта варіації перевищує 25 %.

Таким чином, найменше значення коефіцієнта варіації буде свідчити про стабільність кредитних відносин боржника з підприємством – кредитором.

Поєднавши результати ABC і XYZ [1] аналізу, отримаємо матрицю розмірністю 3x3, по вертикалі якої вказуються групи А, В, С, а по горизонталі – групи Х, Y, Z, що відображена на рис.1.

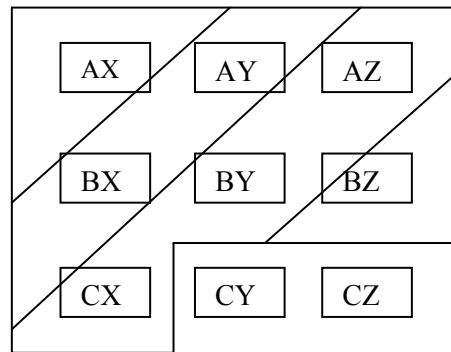

Рисунок 1 – Розподіл дебіторів господарюючого суб'єкта за групами, сформованим на підставі результатів ABC і XYZ аналізу

Характеристика кожної групи дебіторів наведена в таблиці 1.

Таблиця 1 – Характеристика груп дебіторів сформованих за результатами ABC та XYZ аналізу

Назва групи	Характеристика групи
1	2
АХ	Висока частка боргових зобов'язань контрагента в структурі дебіторської заборгованості господарюючого суб'єкта, високий ступінь стабільності кредитних відносин боржника з підприємством – кредитором
АУ	Висока частка боргових зобов'язань контрагента в структурі дебіторської заборгованості господарюючого суб'єкта, середня ступінь стабільності кредитних відносин боржника з підприємством – кредитором
АЗ	Висока частка боргових зобов'язань контрагента в структурі дебіторської заборгованості господарюючого суб'єкта, низька ступінь стабільності кредитних відносин боржника з підприємством – кредитором
ВХ	Середня частка боргових зобов'язань контрагента в структурі дебіторської заборгованості господарюючого суб'єкта, високий ступінь стабільності кредитних відносин боржника з підприємством – кредитором
ВУ	Середня частка боргових зобов'язань контрагента в структурі дебіторської заборгованості господарюючого суб'єкта, середня ступінь стабільності кредитних відносин боржника з підприємством – кредитором
ВZ	Середня частка боргових зобов'язань контрагента в структурі дебіторської заборгованості господарюючого суб'єкта, низька ступінь стабільності кредитних відносин боржника з підприємством – кредитором

Продовження таблиці 1

1	2
CX	Низька частка боргових зобов'язань контрагента в структурі дебіторської заборгованості господарюючого суб'єкта, високий ступінь стабільності кредитних відносин боржника з підприємством – кредитором
CY	Низька частка боргових зобов'язань контрагента в структурі дебіторської заборгованості господарюючого суб'єкта, середня ступінь стабільності кредитних відносин боржника з підприємством – кредитором
CZ	Низька частка боргових зобов'язань контрагента в структурі дебіторської заборгованості господарюючого суб'єкта, низька ступінь стабільності кредитних відносин боржника з підприємством – кредитором

Охарактеризувавши групи дебіторів, можна зробити висновок, що найбільше значення для раціонального господарюючого суб'єкта мають такі групи: AX, AY, AZ, BX, BY і CX (заштрихована область на рисунку 1. При цьому в кожній з них знаходяться контрагенти з різним рівнем надійності. Враховуючи зазначені обставини, доцільно сформувані наступні портфелі якості дебіторської заборгованості:

1. «Портфель хорошої якості» – в цей портфель включається термінова заборгованість контрагентів, що відносяться до однієї з шести груп (AX, AY, AZ, BX, BY або CX) з присвоєним рейтингом кредитоспроможності не нижче третього рівня;

2. «Портфель середньої якості» – в цей портфель включається термінова заборгованість контрагентів, що відносяться до однієї з шести груп (AX, AY, AZ, BX, BY або CX) з присвоєним рейтингом кредитоспроможності з четвертого по восьмий рівень;

3. «Портфель сумнівної якості» – в цей портфель включається прострочена заборгованість контрагентів, що відносяться до однієї з шести груп (AX, AY, AZ, BX, BY або CX);

4. «Портфель іншої термінової заборгованості» – в цей портфель включається термінова заборгованість контрагентів, що відносяться до однієї з трьох груп (BZ, CY або CZ) з присвоєним рейтингом кредитоспроможності не нижче восьмого рівня;

5. «Портфель іншої простроченої заборгованості» – в цей портфель включається прострочена заборгованість контрагентів, що відносяться до однієї з трьох груп (BZ, CY або CZ).

Очевидно, що у двох з п'яти портфелів («Портфель сумнівної якості» і «Портфель іншої простроченої заборгованості») реалізувався кредитний ризик. У цьому випадку господарюючому суб'єкту доцільно застосовувати стратегію стягнення. У трьох портфелях, що залишилися («Портфель хорошої якості», «Портфель середньої якості» і «Портфель іншої термінової заборгованості») кредитний ризик ще не реалізувався. Отже, для кожного з цих портфелів господарюючий суб'єкт використовує запропоновані стратегії управління ризиком (стратегію збереження ризику, стратегію зниження ризику і стратегію передачі ризику). необхідно відзначити, що залежно від сформованих обставин і поставлених завдань управління для одного і того ж портфеля може бути реалізовано декілька стратегій.

Приклад даної реалізації представлено на рис. 2.

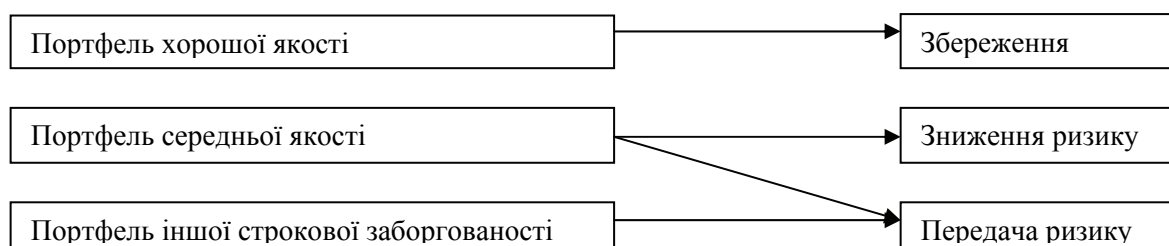

Рисунок 2 – Здійснення стратегій управління кредитним ризиком залежно від типу портфеля якості дебіторської заборгованості

Отже, заключним етапом управління ризиками виникнення дебіторської заборгованості є контроль і оцінка отриманих результатів. Слід зазначити, що контрольні процедури у сфері управління ризиками – частина підсистеми внутрішнього контролю. У свою чергу, результати управління ризиками оцінюються на підставі показників, що є частиною підсистеми стимулювання. Таким чином, запропонована схема управління ризиками з використанням ABC та XYZ аналізу, пов'язаними з виникненням і динамікою дебіторської заборгованості, дозволить господарюючому суб'єкту знизити ймовірність реалізації ризиків, в першу чергу, кредитного ризику, тим самим

мінімізувати витрати, що виникають у разі стягнення простроченої дебіторської заборгованості, і уникнути упущеної вигоди, викликані утворенням безнадійної дебіторської заборгованості.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Голубков Е.П. ABC и XYZ анализ проведение и оценка результативности /Маркетинг в России и за рубежом /Е. П. Голубков//.- 2010 – №3 – С 13 – 14.
2. Брегін Н.А., Брітченко І.Г. Механізм оцінки й управління фінансовими ризиками підприємств / Донецький держ. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган – Барановського. — Донецьк: Донецький університет ім. М. Туган – Барановського/ Н.А Брегін, І.Г Брітченко// 2004. — С. 23-25.
3. Опря А.Т Статистика. — Київ: Центр учбової літератури, /А.Т Опря// 2012. — С.56-58.
4. Бланк И.А. Управление активами. – Киев: Эльга, Ника-Центр, /И. А.Бланк// 2002. –С.517 – 518.

REFERENCES

1. Holubkov E.P. ABC and XYZ analysis and evaluation of effectiveness of Conduct Marketing Point and abroad E. Golubkov. - 2010 - № 3-P 13 - 14.(Rus)
2. Brehin NA IG Britchenko The mechanism of evaluation and financial risk management companies Donetsk State. Univ of Economics and Trade named. M. Tugan - Baranovsky. - Donetsk: [Donetsk University. M. Tugan - Baranovsky] N.A Brehin, I.H Britchenko 2004. - P. 23-25.(Ukr)
3. Oprea A.T Statistics. - Kyiv: [Centre textbooks], A.T Oprea 2012. - P.56 -58.(Ukr)
4. Blank I.A Asset Management. - Kiev: Elga, [Nick Center], I. A.Blank 2002. - P.517 - 518.(Ukr)

РЕФЕРАТ

Бірюкова А.О. Управління ризиками виникнення дебіторської заборгованості підприємства. / А.О. Бірюкова // Вісник Національного транспортного університету. – К.: НТУ, 2013. – Вип. 28.

В статті обґрунтовано доцільність застосування ABC та XYZ аналізу для удосконалення управління ризиками виникнення дебіторської заборгованості шляхом створення портфелю якості дебіторської заборгованості.

Об'єкт дослідження – ризик виникнення дебіторської заборгованості підприємства.

Мета роботи – обґрунтування стратегії управління ризиком виникнення дебіторської заборгованості за допомогою використання ABC і XYZ аналізу та формування портфелю якості дебіторської заборгованості.

Метод дослідження – ABC і XYZ аналіз ризиків виникнення дебіторської заборгованості.

Основним етапом управління ризиками виникнення дебіторської заборгованості є контроль і оцінка отриманих результатів. Слід зазначити, що контрольні процедури у сфері управління ризиками – частина підсистеми внутрішнього контролю. У свою чергу, результати управління ризиками оцінюються на підставі показників, що є частиною підсистеми стимулювання. Таким чином, запропонована схема управління ризиками з використанням ABC та XYZ аналізу, пов'язаними з виникненням і динамікою дебіторської заборгованості, дозволить господарюючому суб'єкту знизити ймовірність реалізації ризиків, в першу чергу, кредитного ризику, тим самим мінімізувати витрати, що виникають у разі стягнення простроченої дебіторської заборгованості, і уникнути упущеної вигоди, викликані утворенням безнадійної дебіторської заборгованості.

Новизна полягає у створенні системи групування дебіторів та портфелю різної якості для визначення рівня надійності дебітора, та швидкої потреби стягнення заборгованості.

Прогнозні припущення щодо розвитку об'єкта дослідження – вибір оптимальних показників для управління дебіторською заборгованістю.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ, РИЗИКИ, ABC XYZ АНАЛІЗ, ПОРТФЕЛЬ ЯКОСТІ ЗАБОРГОВАНOSTI.

ABSTRACT

Biryukova A.O. The risk management of receivables of the company. Visnyk National Transport University. – Kyiv. National Transport University. 2013. – Vol. 28.

In the article expediency of the improving receivables management through the introduction of incremental steps.

Object of study – receivables business.

Purpose – to develop the basic stages of development and implementation of tasks on accounts receivable management company.

Method study – ABC and XYZ analysis of risks of receivables.

The main stage managing the risk of receivables is monitoring and evaluation of the results. It should be noted that the control procedures in risk management – part of the subsystems internal control. In turn, the results of risk management are evaluated based on indicators that are part of the subsystem stimulation. Thus, the proposed scheme risk management using ABC and XYZ analysis associated with the emergence and

dynamics of receivables will allow business entity to reduce probability of risk, primarily credit risk, thereby minimizing the loss in case of collection of overdue receivables, and avoid loss of profit caused by the formation of bad receivables.

The novelty lies in the creation of grouping and debtors portfolio of different quality to determine the level of reliability of the debtor, and rapid debt collection needs.

The purpose – to study strategies for managing the risk of the receivables through the use of ABC and XYZ analysis and quality of a portfolio of receivables.

Expected assumptions about the object of study – the choice of optimal parameters for the management of accounts receivable.

KEY WORDS: RECEIVABLES MANAGEMENT, RISKS, ABC and XYZ ANALYSIS, PORTFOLIO QUALITY DEBS.

РЕФЕРАТ

Бирюкова А.О. Управление рисками возникновения дебиторской задолженности предприятия. / А.О. Бирюкова // Вестник Национального транспортного университета. – К.: НТУ, 2013. – Вып. 28.

В статье обоснована целесообразность применения ABC и XYZ анализа для совершенствования управления рисками возникновения дебиторской задолженности путем создания портфеля качества дебиторской задолженности.

Объект исследования – риск возникновения дебиторской задолженности предприятия.

Цель работы – обоснование стратегии управления риском возникновения дебиторской задолженности посредством использования ABC и XYZ анализа и формирования портфеля качества дебиторской задолженности.

Метод исследования – ABC и XYZ анализ рисков возникновения дебиторской задолженности.

Основным этапом управления рисками возникновения дебиторской задолженности является контроль и оценка полученных результатов. Следует отметить, что контрольные процедуры в области управления рисками – часть подсистемы внутреннего контроля. В свою очередь, результаты управления рисками оцениваются на основании показателей, является частью подсистемы стимулирования. Таким образом, предложенная схема управления рисками с использованием ABC и XYZ анализа, связанными с возникновением и динамикой дебиторской задолженности, позволит хозяйствующему субъекту снизить вероятность реализации рисков, в первую очередь, кредитного риска, тем самым минимизировать затраты, возникающие при взыскания просроченной дебиторской задолженности, и избежать упущенной выгоды, вызванной образованием безнадежной дебиторской задолженности.

Новизна заключается в создании системы группировки дебиторов и портфеля разного качества для определения уровня надежности дебитора, и быстрой потребности взыскании задолженности.

Прогнозные предположения о развитии объекта исследования – выбор оптимальных показателей для управления дебиторской задолженностью.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: ДЕБИТОРСКАЯ ЗАДОЛЖЕННОСТЬ, РИСКИ, ABC И XYZ АНАЛИЗ, ПОРТФЕЛЬ КАЧЕСТВА ЗАДОЛЖЕННОСТИ.

АВТОР

Бирюкова Анна Олегівна, Національний транспортний університет, аспірантка кафедри фінансів обліку і аудиту. E-mail: annaka@meta.ua, тел. +380966680865, Україна, 01010, м.Київ, вул. Суворова, 1.

AUTHOR

Biryukova Anna.O., National Transport University, graduate student in the Department of Finance accounting and audit. E-mail: annaka@meta.ua, tel. +380966680865, Ukraine, 01010, Kyiv, str. Suvorova1.

АВТОР

Бирюкова Анна Олеговна, Национальный транспортный университет, аспирантка кафедры финансов учета и аудита. E-mail: annaka@meta.ua, тел. +380966680865, Украина, 01010, г.Киев, ул. Суворова1.

РЕЦЕНЗЕНТИ

Базиліук А.В., доктор економічних наук, Національний транспортний університет, професор кафедри фінансів обліку і аудиту, Київ, Україна

Гузій М. М., професор кафедри «Комп'ютерні системи та мережі», Національний авіаційний університет, Київ, Україна.

REVIEWER

Bazyliuk A.V, PhD, National Transport University, Professor of Financial Accounting and Auditing, Kyiv, Ukraine

Guziy N.N, professor of the department «Computer systems and networks», National aviation University, Kiev, Ukraine.